

**Dünya Bankasının Yeni Uluslararası Yoksulluk
Sınırları ve Küresel Yoksulluğun Yeniden
Değerlendirilmesi**

***World Bank's New International Poverty Lines and
Reassessment of Global Poverty***

Rabihan YÜKSEL ARABACI

Bursa Uludağ Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Haziran 2019, Cilt 9, Sayı 1, Sayfa 123-140
June 2019, Volume 9, Issue 1, Page 123-140

P-ISSN: 2146-4839
E-ISSN: 2148-483X

2019-1

e-posta: sgd@sgk.gov.tr

Yazılar yayınlanmak üzere kabul edildiği takdirde, SGD elektronik ortamda tam metin olarak yayımlamak da dahil olmak üzere, tüm yayın haklarına sahip olacaktır. Yayınlanan yazılardaki görüşlerin sorumluluğu yazarlarına aittir. Yazı ve tablolardan kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

If the manuscripts are accepted to be published, the SGD has the possession of right of publication and the copyright of the manuscripts, included publishing the whole text in the digital area. Articles published in the journal represent solely the views of the authors.

Some parts of the articles and the tables can be cited by showing the source.

SGD

Sosyal Güvenlik Dergisi
Journal of Social Security

Cilt: 9 - Sayı: 1 - Yıl: 2019
Volume: 9 - Issue: 1 - Year: 2019

P-ISSN: 2146-4839
E-ISSN: 2148-483X

Sahibi / Owner of the Journal

Sosyal Güvenlik Kurumu Adına / *On behalf of the Social Security Institution*

Dr. Mehmet Selim BAĞLI

(Kurum Başkanı / *President of the Institution*)

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü / *Responsible Publication Manager*

Uğur KORKMAZ

Yayın Kurulu / Editorial Board

Cevdet CEYLAN

Eyüp Sabri DEMİRCİ

Nazmi DOĞAN

Erdal YILMAZ

Okan AYAZ

Editörler / Editors

Doç. Dr. Erdem CAM

Selda DEMİR

Yayın Türü: Uluslararası Süreli Yayın / **Type of Publication:** *International Periodical*

Yayın Aralığı: 6 aylık / **Frequency of Publication:** *Twice a Year*

Dili: Türkçe ve İngilizce / **Language:** *Turkish and English*

Basım Tarihi / Press Date: 28.06.2019

Sosyal Güvenlik Dergisi (SGD),

TUBİTAK ULAKBİM - TR

EBSCO HOST - US

ECONBIZ - GE

INDEX COPERNICUS INTERNATIONAL - PL

SCIENTIFIC INDEXING SERVICES - US

JOURNAL FACTOR

ASOS INDEX - TR

SOBIAD - TR

tarafından indekslenmektedir.

©Tüm hakları saklıdır. Sosyal Güvenlik Dergisi'nde yer alan bilimsel çalışmaların bir kısmı ya da tamamı telif hakları saklı kalmak üzere eğitim, araştırma ve bilimsel amaçlarla çoğaltılabilir.

Tasarım / Design: Medya Dinamik - 0312 287 40 46 - Ankara

Basım Yeri / Printed in: Matsa Basımevi - 0312 395 20 54 - Ankara

İletişim Bilgileri / Contact Information

Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı

Ziyabey Caddesi No: 6 Balgat / Ankara / TÜRKİYE

Tel / Phone: +90 312 207 88 91 - 207 87 70 - Faks / Fax: +90 312 207 78 19

Erişim/Webpage: <http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/sgd/tr> - e-posta / e-mail: sgd@sgk.gov.tr

ULUSLARARASI DANIŞMA KURULU / INTERNATIONAL ADVISORY BOARD

Professor Yener ALTUNBAŞ
Bangor University - UK

Professor Özay MEHMET
University of Carleton - CA

Asst. Prof. Sara HSU
State University of New York- USA

Professor Paul Leonard GALLINA
Bishop's University - CA

Professor Allan MOSCOVITCH
University of Carleton - CA

Asst. Prof. C. Rada Von ARNIM
University of Utah - USA

Professor Jacqueline S.ISMAEL
University of Calgary - CA

Professor Mark THOMPSON
University of British Columbia - CA

ULUSAL DANIŞMA KURULU / NATIONAL ADVISORY BOARD

Prof. Dr. Ahmet Cevat ACAR
TÜBA

Prof. Dr. İsmail AĞIRBAŞ
Ankara Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi

Prof. Dr. Levent AKIN
Ankara Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Yusuf ALPER
Bursa Uludağ Üniversitesi
İİBF

Prof. Dr. Faruk ANDAÇ
Çağ Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Kadir ARICI
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Onur Ender ASLAN
Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
Siyasal Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Zakir AVŞAR
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
İletişim Fakültesi

Prof. Dr. Ufuk AYDIN
Anadolu Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Abdurrahman AYHAN
Kıbrıs İlim Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Serpil AYTAÇ
Bursa Uludağ Üniversitesi
İİBF

Prof. Dr. Mehmet BARCA
Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
SBF

Prof. Dr. Süleyman BAŞTERZİ
Ankara Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Nurşen CANIKLIOĞLU
Marmara Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Fevzi DEMİR
Yaşar Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. A. Murat DEMİRCİOĞLU
Yıldız Teknik Üniversitesi
İİBF

Prof. Dr. Ömer EMEKÇİ
İstanbul Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. E.Murat ENGİN
Galatasaray Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Hediye ERGİN
Marmara Üniversitesi
İktisat Fakültesi

Prof. Dr. Şükran ERTÜRK
Dokuz Eylül Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Afsun Ezel ESATOĞLU
Ankara Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi

Prof. Dr. Ali GÜZEL
Kadir Has Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Alpay HEKİMLER
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi
İİBF

Prof. Dr. Oğuz KARADENİZ
Pamukkale Üniversitesi
İİBF

Prof. Dr. Aşkın KESER
Bursa Uludağ Üniversitesi
İİBF

Prof. Dr. Cem KILIÇ
TOBB ETÜ
İİBF

Prof. Dr. Ali Rıza OKUR
İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Serdar SAYAN
TOBB ETÜ
İİBF

Prof. Dr. Ali Nazım SÖZER
Yaşar Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Sarper SÜZEK
Atılım Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Müjdat ŞAKAR
Marmara Üniversitesi
İktisat Fakültesi

Prof. Dr. Savaş TAŞKENT
İstanbul Teknik Üniversitesi
İşletme Fakültesi

Prof. Dr. Ferda YERDELEN TATOĞLU
İstanbul Üniversitesi
İktisat Fakültesi

Prof. Dr. Sabri TEKİR
İzmir Demokrasi Üniversitesi
İİBF

Prof. Dr. Mehmet TOP
Hacettepe Üniversitesi
İİBF

Prof. Dr. Türker TOPALHAN
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
İİBF

Prof. Dr. Aziz Can TUNCA
Bahçeşehir Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. M. Fatih UŞAN
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Doç. Dr. Gaye BAYCIK
Ankara Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Doç. Dr. Emel İSLAMOĞLU
Sakarya Üniversitesi
Siyasal Bilimler Fakültesi

Doç. Dr. Saim OCAK
Marmara Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Doç. Dr. Ercüment ÖZKARACA
Marmara Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Doç. Dr. Gülbiye YENİMAHALLELİ
Ankara Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi

Doç. Dr. Sinem YILDIRIMALP
Sakarya Üniversitesi
Siyasal Bilimler Fakültesi

16. SAYIDA HAKEMLİK YAPAN AKADEMİSYENLERİN LİSTESİ

REFeree LIST FOR THIS ISSUE

Prof. Dr. İsmail AĞIRBAŞ
Ankara Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi

Prof. Dr. Alpaslan AKÇORAOĞLU
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Yusuf ALPER
Bursa Uludağ Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Murat ATAN
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Belgin AYDINTAN
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Müge ERSOY KART
Ankara Üniversitesi
Siyasal Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Şenay GÖKBAYRAK
Ankara Üniversitesi
Siyasal Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Nuray GÖKÇEK KARACA
Anadolu Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi

Prof. Dr. Selahattin GÜRİŞ
Marmara Üniversitesi
İktisat Fakültesi

Prof. Dr. İlknur KILKIŞ
Bursa Uludağ Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Handan KUMAŞ
Pamukkale Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Nermin ÖZGÜLBAŞ
Başkent Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi

Prof. Dr. Latif ÖZTÜRK
Kırıkkale Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Serap PALAZ
Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Metin PİŞKİN
Ankara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Fakültesi

Prof. Dr. Mehmet TOP
Hacettepe Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Şerife TÜRCAN ÖZŞUCA
Ankara Üniversitesi
Siyasal Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Ferda YERDELEN TATOĞLU
İstanbul Üniversitesi
İktisat Fakültesi

Prof. Dr. Suat UĞUR
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Erineç YELDAN
Bilkent Üniversitesi
İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Handan YOLSAL
İstanbul Üniversitesi
İktisat Fakültesi

Prof. Dr. Funda YURDAKUL
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Doç. Dr. Şenay AÇIKGÖZ
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Doç. Dr. Ozan BAŞKOL
Bursa Uludağ Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Doç. Dr. Erdem CAM
Ankara Üniversitesi
Siyasal Bilimler Fakültesi

Doç. Dr. Emel İSLAMOĞLU
Sakarya Üniversitesi
Siyasal Bilimler Fakültesi

Doç. Dr. Cemal İYEM
Aydın Adnan Menderes Üniversitesi
Söke İşletme Fakültesi

Doç. Dr. Fuat MAN
Sakarya Üniversitesi
İşletme Fakültesi

Doç. Dr. Banu METİN
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Doç. Dr. Çağlar ÖZDEMİR
Sakarya Üniversitesi
Siyasal Bilimler Fakültesi

Doç. Dr. Hakan SATMAN
İstanbul Üniversitesi
İktisat Fakültesi

Doç. Dr. Özgür TOPKAYA
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Doç. Dr. Bora YENİHAN
Kocaeli Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Doç. Dr. Sinem YILDIRIMALP
Sakarya Üniversitesi
Siyasal Bilimler Fakültesi

Dr. Öğr. Üyesi Aygül ANAVATAN
Pamukkale Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Dr. Öğr. Üyesi Osman TEZGEL
Ankara Üniversitesi
Siyasal Bilimler Fakültesi

Dr. Öğretim Üyesi Halil TUNCA
Pamukkale Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

16. SAYI DEĞERLENDİRME İSTATİSTİKLERİ
EVALUATION STATISTICS FOR THIS ISSUE

Toplam gelen makale başvurusu	Number of received manuscript	44
Yayına kabul edilen makale sayısı	Number of accepted manuscript	11
Hakem süreci devam eden makale sayısı	Under consideration	16
Red edilen makale sayısı	Rejected after evaluation	7
Ön inceleme aşamasında red edilen makale sayısı	Rejected before evaluation	10
Makale kabul oranı	Accepted manuscript rate	%25

GENEL YAYIN İLKELERİ

- 1- Sosyal Güvenlik Dergisi (SGD), yılda iki kez yayınlanan uluslararası, hakemli, bilimsel bir dergidir.
- 2- Dergiye gönderilen yazılar başka bir yerde yayınlanmamış ya da yayınlanmak üzere gönderilmemiş olmalıdır.
- 3- Dergide yayınlanmasına karar verilen yazıların, elektronik ortamda tam metin olarak yayınlanmak da dahil olmak üzere, yayın hakları SGK'ya aittir.
- 4- Yayınlanmak üzere dergiye gönderilen yazılar önce Yayın Kurulunca dergi ilkelerine uygunluk açısından incelenir. Uygunluğu tespit edilen yazılar değerlendirmeleri için yazının ilgili olduğu alanda iki hakeme gönderilir. Hakem raporuna göre; yazarına düzeltme gönderilir, yayınlanır ya da reddedilir.
- 5- Yayınlanan yazılardaki görüşlerin sorumluluğu yazarlarına aittir. Yayınlanan makaleler atıf yapılmadan kullanılamaz.
- 6- SGD'de yargı kararı incelemelerine yer verilebilir.
- 7- Yazıları yayınlanan yazarlara “Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Ödenecek Telif ve İşleme Ücretleri Hakkında Yönetmelik” çerçevesinde telif ücretleri ödenecektir.
- 8- SGD Sosyal Güvenlik Dergisi'ne makale gönderenler derginin yayın ilkelerini kabul etmiş sayılırlar.

GENERAL PUBLICATION RULES

- 1- Journal of Social Security is an international, peer reviewed, scientific journal published twice a year.
- 2- The papers submitted to Journal of Social Security must be unpublished in elsewhere or not synchronically be in the review process of another publication.
- 3- Social Security Institution and Journal of Social Security own the copyright of the papers published (written and electronic versions).
- 4- All manuscripts firstly evaluated by Editorial Board and send two independent referees. According to referees' reports, article will be sent to the authors to revise, publish or reject.
- 5- All the opinions written in articles are under responsibilities of the authors. The published contents in the articles cannot be used without being cited.
- 6- Case review and commentaries are accepted by SGD.
- 7- Royalty fees will be paid to the authors whose articles published in the Journal of Social Security (SGD) in accordance with the related regulation.
- 8- Those who send articles to the SGD are considered to have accepted the publication principles of the SGD.

SGD, Sosyal Güvenlik Kurumunun faaliyet alanına, sosyal güvenlik, sosyal politika ve endüstri ilişkileri disiplinine katkısı olabilecek her alanda çalışmalara yer vererek, ülkemizin düşünsel birikimine katkıda bulunmak, toplumda sosyal güvenlik ve sosyal politika bilincini geliştirmek, geleceğe dönük hedef ve beklentileri ortak bir noktada buluşturmak amacıyla yayınlanmaktadır.

SGD, is being published in all areas related social security, social policy and industrial relations to make contribution intellectual life of Turkey, develop the social security and social policy consciousness and bring together the future targets and expectations on the common point of the society.

(İnceleme Makalesi - Review Article)

Geliş Tarihi/Received: 11.02.2019
Güncelleme Tarihi/Revised: 12.04.2019
Kabul Tarihi/Accepted: 26.06.2019

Dünya Bankasının Yeni Uluslararası Yoksulluk Sınırları ve Küresel Yoksulluğun Yeniden Değerlendirilmesi

World Bank's New International Poverty Lines and Reassessment of Global Poverty

Rabihan YÜKSEL ARABACI*
ORCID ID: 0000-0003-0110-3127

Sosyal Güvenlik Dergisi
Journal of Social Security
Cilt: 9 Sayı: 1 Yıl: 2019
Volume: 9 Issue: 1 Year: 2019
Sayfa Aralığı: 123-140
Pages: 123-140
DOI: 10.32331/sgd.582630

ÖZ

Dünya Bankası, küresel yoksulluk algısının oluşumunda ve yoksulluğa yönelik mücadelede de önemli uluslararası kurumlardan biridir. Özellikle yoksulluğu ölçmeye yönelik geliştirdiği uluslararası yoksulluk sınırı (1,90 ABD Doları), küresel yoksulluğun boyutlarının tahmininde kullanılan en yaygın kriterdir. 2018'de Dünya Bankası, uluslararası yoksulluk sınırına tamamlayıcı olarak daha yüksek refah seviyelerini yansıtan mutlak ve görelî yeni yoksulluk sınırları ile çok boyutlu bir yoksulluk endeksi geliştirmiştir. Bu çalışmanın amacı mevcut uluslararası yoksulluk sınırı ile yeni geliştirilen sınır ve endekse göre küresel yoksulluğun boyutlarının ve görünümünün hangi yönde değiştiğini ortaya koymaktır. Çalışma, ağırlıklı olarak Dünya Bankasının doküman ve verilerine dayalı bir literatür taraması ve durum analizine dayanmaktadır. Dünya Bankasının geleneksel olarak kullandığı 1,90 ABD Dolarlık uluslararası yoksulluk sınırına göre %10 olarak tahmin edilen küresel yoksulluk, yeni yoksulluk sınırlarına göre hesaplandığında artmaktadır. Son yirmi yıldır uluslararası düzeyde sürdürülen yoksullukla mücadele ile aşırı yoksulluğu yarı yarıya azaltma hedefi gerçekleşmiş olmakla birlikte, yoksulluk tanımı genişletildiğinde hâlâ yoksulluğun dünyanın en önemli sorunlarından biri olarak varlığını sürdürdüğü görülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Yoksulluk, uluslararası yoksulluk sınırı, toplumsal yoksulluk sınırı, çok boyutlu yoksulluk endeksi, Dünya Bankası

ABSTRACT

The World Bank is one of the important international institutions within the creation of perception for poverty and the fight against poverty. Particularly the international poverty line (1,90 US Dollar) it has created oriented at measuring the poverty is the most commonly used criteria in predictions made for the dimensions of global poverty. The World Bank created a multidimensional poverty index with the new absolute and relative poverty line reflecting higher welfare levels as a complementary to the international poverty line in 2018. The aim of this study is to show in what ways the dimensions and appearance of global poverty deflected with the current poverty line and according to the threshold and index evolved. The study is mainly based on a literature review and situation analysis based on the documents and data of the World Bank. The global poverty that is estimated 10 percent according to the 1,90 US Dollar international poverty line used traditionally by the World Bank increases when it is calculated according to the new poverty lines. The target of reducing extreme poverty by half is met with the fight against poverty sustained at an international level in the last twenty years, nonetheless, when the definition of poverty is extended it is seen that poverty still subsists to be one of the most important problems of the world.

Keywords: Poverty, international poverty line, societal poverty line, multi-dimensional poverty line, World Bank

Önerilen atf şekli: Arabacı Yüksel, R. (2019). Dünya Bankasının Yeni Uluslararası Yoksulluk Sınırları ve Küresel Yoksulluğun Yeniden Değerlendirilmesi. *Sosyal Güvenlik Dergisi (Journal of Social Security)*. 9(1).123-140

* Doç. Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,
Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, rabihan@uludag.edu.tr

GİRİŞ

Dünya Bankası 1990’da uluslararası düzeyde yoksulluğu hesaplayabilmek ve ülkelerarası karşılaştırmalar yapabilmek amacıyla satın alma gücü paritesine (SAGP) göre kişi başı günlük “1 Dolar” yoksulluk sınırını geliştirmiştir. Günlük dolar sınırına yönelik kimi eleştiriler olmakla birlikte bu sınır, küresel yoksulluğun dağılımı ve gelişiminin takibinde genel kabul gören kıstas olmuştur. 2000 yılı Binyıl Kalkınma Hedeflerinin başında gelen aşırı yoksulluğun %50 azaltılması hedefinde baz oluşturmuş, satın alma gücü paritesindeki değişimlere paralel ve hesabında esas alınan yoksul ülkeler grubundaki revizyonlarla birlikte zaman içinde değeri değişmiş ve son olarak 2015’de 1,90 Dolar olarak güncellenmiştir. Mutlak anlamda en düşük yoksulluk sınırı olarak tanımlanabilecek bu sınır, yoksul ülkelerdeki yoksulluğun ölçümü için uygun olsa da ekonomik gelişmişliği daha yüksek olan ülkelerde asgari ihtiyaçları karşılama maliyetinin görece yüksek olması nedeniyle uygun değildir. Bu sebeple küresel yoksulluk verileri tam olarak yoksulluk yaşayanları yansıtamamaktadır. Bu eksiğin giderilmesi ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri arasında yer alan “yoksulluğun her türünün ortadan kaldırılması” (UN, 2018: 4) hedefinin izlenmesi amacıyla Dünya Bankası 2017’de ekonomik gelişmişlik düzeyi daha yüksek olan ülkeler için üç yeni mutlak yoksulluk sınırından bahsetmiş (Ferreira ve Sanchez-Paramo, 2017) ve 2018’de yayımladığı Raporda (World Bank, 2018) bunlardan ikisini kullanmıştır. Bu sınırlar alt-orta gelir grubu ülkeleri için SAGP’ne göre günlük kişi başı 3,20 ABD Doları ve üst-orta gelir grubu ülkeleri için ise 5,50 ABD Dolarıdır. Dünya Bankasının 2018 Raporu bu iki mutlak yoksulluk sınırı ile birlikte, yoksulluğun görelî yanını da dikkate alan ve ülkelerin medyan gelirlerini formülasyona dâhil eden “toplumsal yoksulluk” (societal poverty) kavramını ve daha önce bağımsız destekleyici veriler olarak yayımlanan bazı sosyal göstergeleri kullanarak “çok boyutlu” bir yoksulluk endeksi de geliştirmiştir. Yeni tanımlanan yoksulluk sınırları dikkate alındığında küresel düzeyde yoksulluğun görünümü değişmektedir. Binyıl Kalkınma Hedeflerinin sonuçları, aşırı yoksulluğun azaltılmasında dünyanın önemli bir yol kat ettiğini gösterse de bu iyimser tablo, yoksulluk sınırları biraz daha yukarı çekildiğinde yoksulluğun hâlâ ciddi bir sorun olarak ortada durduğu gerçeğini yok edememektedir. Yeni yoksulluk sınırları ve çok boyutlu yoksulluk ölçüsüne göre hesaplanacak küresel yoksulluğun gerçekte var olan durumu daha iyi yansıtabileceğini ve buna uygun yoksullukla mücadele stratejilerinin izlenebileceğini düşünmek mümkündür.

Bu çalışma, Dünya Bankası tarafından geliştirilen uluslararası yoksulluk sınırının gelişimini, hesabında kullanılan unsurları ve zaman içinde değişmesinin nedenlerini ortaya koymayı; yoksullukla mücadelede belirlenen hedeflerle yoksulluk ölçümünün genişletilmesine duyulan ihtiyacı ve dünyada yoksulluğun bu çerçevede dağılımını göstermeyi hedeflemektedir. Çalışmanın takip eden bölümlerinde Dünya Bankasının yoksulluğa yönelik ilgisi ve geliştirdiği günlük 1 Dolarlık yoksulluk sınırının ortaya çıkışı ile zaman içindeki gelişimi ele alınmaktadır. Sonraki bölümlerde uluslararası yoksulluk sınırını tamamlayıcı olarak düşünülen mutlak olarak tanımlanmış 3,20 ve 5,50 Dolarlık yoksulluk sınırları ile görelî yoksulluğu yansıtan “toplumsal yoksulluk sınırlarının” özellikleri ve küresel yoksulluğun bu çerçevede değerlendirmesi yapılmıştır. Son olarak da yoksulluğun çok boyutlu yönünü ölçmeyi amaçlayan Dünya Bankasının “çok boyutlu yoksulluk endeksinin” boyutları, hesaplanması ve boyutlar arasında kurulabilecek ilişkilere değinilmiştir.

I- ULUSLARARASI YOKSULLUK SINIRINI BELİRLEYEN KURUM: DÜNYA BANKASI

II. Dünya Savaşının Avrupa’da yarattığı yıkımı onarmak amacıyla 1944’de “Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası” adıyla kurulan Dünya Bankası bu alanda sağladığı başarıdan sonra gelişmekte olan ülkelere yönelmiştir (<http://ida.worldbank.org/about/history>). Dünya Bankası, 1970’lı yıllarda yoksulluk konusuna dikkat çekmiş ve “hızlı sermaye birikimine ve sanayileşmeye dayalı büyüme modelinin” gelir dağılımını bozduğunu ve yoksulluk sorununa kalıcı çözüm bulamadığını belirtmiştir. 1980’li yıllarda neo-liberal politikalara odaklanmış ve yoksulluğu ülkelerin iç sorunu olarak görmüştür. 1990’lı yıllardan itibaren ise Kurumun, yoksulluğa yönelik artan bir ilgi söz konusudur (Şenses, 2002: 39-41).

“Yoksulluk” başlığı ile yayımlanan 1990 Dünya Kalkınma Raporu, yoksulluğu “en acil sorun” olarak tanımlamış ve nasıl azaltılacağına odaklanmıştır. Dünya ekonomisinin kaydettiği ılımlı büyüme ve yaşam standartlarındaki artışa rağmen, Latin Amerika ve Alt Sahra Afrikası ülkelerinde aynı gelişmenin kaydedilmediğini ve bu bölgelerde yaşayan yoksullar için 1980’li yılların “kayıp on yıl” olduğunu belirtmiştir (World Bank, 1990: iii). Bu raporda ilk kez uluslararası düzeyde yoksulluğu ölçmeye yönelik yoksulluk sınırları belirlenmiştir. Yıllık kişi başı 275 ABD Doları (günlük 0,75 Dolar) ve 370 ABD Doları (günlük 1,01 Dolar) (World Bank, 1990: 27) olarak hesaplanan bu sınırlardan 370 ABD Dolarlık sınır, uluslararası düzeyde günlük 1 Dolarlık sınır olarak kabul edilip kullanılmıştır.

2000’li yıllardan itibaren Dünya Bankası, yoksulluk kavramına bakışını genişletmiş kırılma/savunmasızlık, riske açık olma, söz hakkı olmama ve güçsüzlük kavramları ile birlikte ele almıştır (Coşkun ve Tireli, 2010: 52). Ancak yoksulluk kavramında bu genişletmeye gitmesine rağmen, yoksulluğun ölçümünde parasal yaklaşımı kullanmaya devam etmiş, yoksulluğun diğer boyutlarını kapsayan eşitsizlik, erken ölüm gibi kriterleri bağımsız göstergeler olarak değerlendirmiştir (Tireli, 2009: 145).

II- ULUSLARARASI YOKSULLUK SINIRININ ORTAYA ÇIKIŞI VE GÜNCELLENMESİ

Dünya Bankasının yoksulluğa yönelik ilgisi, Kurumun, yoksulluğun dünya genelinde hangi boyutta olduğu ve nasıl dağıldığı sorusuna cevap aramasına neden olmuştur. Yoksulluğu parasalcı bir yaklaşımla ele alan Dünya Bankası, gelir ve tüketimi yoksulluğun göstergeleri olarak kabul etmekte ve tanımlanmış bir parasal eşğin altında gelir ya da tüketime sahip olanları yoksul varsaymaktadır. Bu anlamda küresel düzeyde yoksulluğun ölçümünde parasal olarak belirlenmiş mutlak bir yoksulluk sınırı kullanılmaktadır. Mutlak yoksulluk az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerin sorunu olarak görüldüğü ve gelişmiş ülkelerde artık var olmadığı düşünülen bir kavram olduğundan dolayı Dünya Bankasının ilgisi gelişmekte olan ülkelere odaklanmış ve her ne kadar küresel yoksulluktan bahsedilse de aslında (son yıllara kadar) gelişmekte olan ülkelerdeki yoksulluğun ortaya konulması amaçlanmıştır.

Uluslararası yoksulluk sınırının tahmin ve revize edilmesinde; ulusal yoksulluk sınırları, satın alma gücü paritesi (SAGP) ve tüketici fiyat endeksi ile hanehalkı anketleri

kullanılmaktadır (Wold Bank, 2017: 2). Sınırın tahmin edilmesinde kullanılan yöntemle beraber belirtilen unsurlardaki değişimler hesaplanacak uluslararası yoksulluk sınırını değiştirmektedir.

İlk uluslararası yoksulluk sınırı hesaplama girişimi 1979'da Ahluwalia, Carter ve Chenery tarafından, 1975 satın alma gücü paritesine göre Hindistan'ın ulusal yoksulluk sınırını kullanarak dünyadaki yoksulluğu ölçülmeye yönelik çalışma ile başlamıştır. Kapsamı 25 ülke ile sınırlı kalan bu çalışma, uluslararası mutlak bir yoksulluk sınırı kullanılarak küresel yoksulluğu ölçmeye yönelik *ilk girişim* olarak kabul edilebilir (Ferreira vd., 2016:144). Çalışmanın kapsamının sınırlı kalmış olması ve tek bir ülkenin (Hindistan'ın) yoksulluk sınırını kullanarak dünyadaki yoksulluğu ölçmesi nedeniyle genel kabul görmemiştir.

Dünya Bankasının 1990'da yayımladığı raporda kullanılan, 1985 SAGP'ne göre yıllık kişi başı 275 ABD Doları (günlük 0,75 Dolar) ve 370 ABD Doları (günlük 1,01 Dolar) olan yoksulluk sınırları; kullandıkları yöntem ve kapsam nedeniyle daha tatmin edici olmuş ve yüksek olan eşik, günlük "1 Dolar" yoksulluk sınırı olarak 2001'e dek uluslararası yoksulluğun göstergesi kabul edilmiştir. Takip eden dönemde günlük 1 Dolar yoksulluk sınırının iki katı (SAGP'ne göre günlük kişi başı 2 ABD Doları), düşük orta gelir grubundaki ülkelerin yoksulluk sınırları ile daha uyumlu olduğundan dolayı, daha yüksek bir uluslararası yoksulluk sınırı olarak kullanılmıştır (World Bank, 2001: 17).

Dünya Bankası 1985 SAGP'ne göre günlük kişi başı 1 Dolarlık uluslararası yoksulluk sınırını zaman içinde revize etmiştir. 2001'de yapılan ilk revizyon yoksulluk sınırını 1,08 ABD Dolarına yükseltirken, 2008'de, 1,25 ABD Dolarına ve nihayet 2015'de ise 1,90 ABD Dolarına yükselterek bugünkü değerine getirmiştir.

A- 1 Dolarlık Yoksulluk Sınırı

Dünya Bankası'nın 1990'da açıkladığı ilk uluslararası yoksulluk sınırı Ravallion, Datt ve Walle (1991) tarafından hesaplanmıştır. Çalışmada, bir ülkede gözlemlenen kabul edilebilir minimum bir gelir ya da tüketimin, mutlak yoksulluk çizgisini oluşturacağı ifade edilmektedir. Bu minimum sınır, en yoksul ülkelerin yaşam standartlarına göre belirlendiğinden, bütün gelişmekte olan ülkeler için kullanılabilecek bir yoksulluk sınırı oluşturur. Bir ülkenin GSMH'deki artışının yoksulluk sınırını da yukarıya çekme ihtimali, ülkeler belli bir refah düzeyini geçtikten sonra görüldüğünden dolayı, en yoksul ülkelerin yoksulluk sınırlarında büyümeye bağlı olarak ihmal edilebilecek kadar küçük değişimler olacaktır. Bu yüzden de tüm gelişmekte olan ülkeler için ortak bir yoksulluk sınırı kullanmak uygundur (Ravallion, Datt ve Walle, 1991: 349). İlk yoksulluk sınırının hesaplanmasında, dünyanın en yoksul ülkeleri olan Bangladeş, Endonezya, Kenya, Fas, Nepal, Pakistan, Filipinler ve Tanzanya olmak üzere sekiz ülkenin ulusal yoksulluk sınırları kullanılmış ve ülkeler arası satın alma gücü farklarını yansıtabilme amacıyla tüm yoksulluk sınırları 1985 SAGP'ne göre ABD Dolarına dönüştürülmüştür. Bu ülkelerin yoksulluk sınırlarının birbirine çok benzer bir biçimde günlük 1,01 ABD Dolarına denk düşmesi, günlük "1 Dolar" uluslararası yoksulluk sınırını ortaya çıkarmıştır (Ferreira vd., 2016: 144).

B- Küçük Bir Revizyon: Yoksulluk Sınırı 1,08 Dolar

2001’de uluslararası yoksulluk sınırı 1,08 ABD Dolarına yükseltildi. Bu revizyonda, uluslararası yoksulluk sınırının hesabında kullanılan ülke grubu, yöntem ve SAGP değişmiştir. İlk hesaplamada sekiz yoksul ülkenin ulusal yoksulluk sınırlarının ortalamaları kullanıldığı halde revizyonla on ülkenin ulusal yoksulluk sınırlarının medyan (ortanca) değeri kullanılmıştır. Uluslararası yoksulluk sınırının hesabında kullanılan ulusal yoksulluk sınırları Bangladeş, Çin, Hindistan, Endonezya, Tanzanya, Tayland, Tunus, Nepal, Pakistan ve Zambiya’ya aittir. Yine ilk hesaplamada 1985 SAGP kullanıldığı halde, Uluslararası Karşılaştırma Programı’nın (ICP- International Comparison Program) 1993 yılında fiyat tahmin ve karşılaştırmaları yayımlaması nedeniyle kullanılan SAGP değişmiştir (Ferreira vd., 2016: 145). Revizyon, küresel yoksulluğun görünümünde çok büyük bir fark ortaya çıkartmamış bu nedenle de üzerinde çok fazla tartışma olmamıştır.

C- Büyük Revizyon: 1,25 Dolar

Önemli bir güncelleme 2008’de uluslararası yoksulluk sınırının günlük kişi başı 1,25 ABD Doları’na yükseltilmesi ile ortaya çıkmıştır. “Büyük Revizyon” olarak tanımlanan bu değişiklik, küresel yoksulluk rakamlarının yükselmesine neden olduğundan dolayı büyük tartışmalar da yaratmıştır (World Bank, 2017: 11). Önceki uluslararası yoksulluk sınırına göre 2005 yılı itibariyle gelişmekte olan ülkelere 1,3 milyar yoksul olduğu tahmin edilirken, 1,25 ABD Dolarlık yoksulluk sınırına göre yapılan tahmin bunun 1,8 milyar civarında olduğunu göstermektedir (Ferreira vd, 2016: 146). Revizyon, küresel düzeyde yoksulların sayısını bir günde 500 milyon kişi artırmıştır.

1,25 Dolarlık yoksulluk sınırının ortaya çıkmasının ilk nedeni, kullanılan veri setinin değişmesidir. İlk uluslararası yoksulluk sınırı tahmininde ve 2001’de yapılan revizyonda kullanılan veri seti 1980 öncesine aittir. 2008 yılındaki revizyonda ise 1988-2005 dönemine ait 75 ülkeyi kapsayan ve ülke düzeyinde yoksulluk oranlarını ve yoksulluk sınırlarını içeren bir veri seti kullanılmıştır. Daha öncekilerde olduğu gibi uluslararası yoksulluk sınırının tahmin edilmesinde kullanılan ulusal yoksulluk sınırları en yoksul olan ülkelere ait olanlardır. Ancak bu sefer 15 ülkenin ulusal yoksulluk sınırları kullanılmış ve yoksulluğun daha fazla yoğunlaştığı Alt Sahra Afrika’sına ait ülkeler bu grupta daha büyük bir oranda temsil edilmiştir. Belirlenen en yoksul 15 ülkenin 13’ü Alt Sahra Afrika’sı ülkesidir. Uluslararası yoksulluk sınırının hesabında kullanılan ülkeler; Çad, Etiyopya, Gambiya, Gana, Guinea-Bissau, Malavi, Mali, Mozambik, Nepal, Nijer, Ruanda, Sirera-Leone, Tacikistan, Tanzanya ve Uganda’dır (Chen ve Ravallion, 2008: 9-10).

İkinci olarak da ICP’nin 2005 yılına ait yeni değerler yayımlaması sonucu SAGP’nin uluslararası yoksulluk sınırını değiştirmiştir. ICP, 2005’te ülkeler arası daha sağlıklı karşılaştırmalar yapabilmek için kıyaslanabilir malları belirleme konusunda daha sıkı standartlar uygulamıştır. 2005 öncesi ICP, gelişmekte olan ülkelere ABD piyasalarına göre daha düşük kalitede olan ve yerel piyasalara özgü malların fiyatlarını kullanmış ve kamusal hizmetleri olduğundan daha yüksek fiyatlandırmıştır. Bu nedenle, 1993 SAGP 2005 SAGP’ne göre yoksul ülkelerdeki fiyatları olduğundan daha düşük değerlendirmiştir. Örneğin Çin Yuan’ı için 1993 SAGP’ne göre 1,42 iken, 2005 SAGP’ne göre 3,46 olarak

hesaplanmıştır (Chen ve Ravallion, 2008: 6-7). Uluslararası yoksulluk ölçümünde SAGP'nin önemli bir etkisi vardır ve ICP'nin yeni tahminleri 2005 SAGP yoksul ülkelerde daha yüksek fiyatlar tespit ederek yoksulluk sınırının görece yükselmesine neden olmuş ve yoksulluk oranını arttırmıştır.

D- Günümüzün Uluslararası Yoksulluk Sınırı: 1,90 Dolar

2013'te Dünya Bankası yoksullukla mücadele kapsamında, 2030 yılına kadar aşırı yoksul olarak tanımlanan günlük kişi başı 1,25 Dolardan daha az gelirli kişilerin oranının en fazla %3 olması hedefini benimsemiştir. Ancak 2011'de ICP'nin yeni veriler yayınlaması, Dünya Bankasının hedefe yönelik gelişmeleri izlemede kullanacağı uluslararası yoksulluk sınırının da güncellenmesi gereğini ortaya çıkarmıştır.

ICP'nin 2011 verileri zengin ve fakir ülkeler arasındaki nispi fiyat farklarını önemli ölçüde değiştirmiştir. 2005 verilerinin aksine 2011 verileri, gelişmekte olan ülkelerdeki fiyatların görece düşük olduğunu tespit ettiğinden dolayı bu ülkelerin SAGP'ne göre hesaplanan gelirleri nispeten yükseltmiştir. ICP'nin bu iki fiyat karşılaştırması arasındaki tam tersine sonuçları, verilerin kalitesi ve yararına yönelik tartışmaları da başlatmıştır. Bu konuda farklı görüşler olmakla birlikte Ravallion bunun büyümeden kaynaklanan bir etki olduğunu açıklamaktadır (Ferreira vd., 2016: 147). Özellikle son yıllarda Çin, Hindistan ve Endonezya gibi ülkeler başta olmak üzere gelişmekte olan ülkelerde gerçekleşen büyümeler bu sonuca yol açmıştır.

2011 ICP verilerinin yayımlanması Dünya Bankasının yoksullukla mücadele hedefinin izlenmesinde kullandığı yoksulluk sınırını bu verilerin yansıttığı SAGP'lerine göre revize etmesine neden olmuştur. Çünkü 2011 SAGP'leri 1,25 Dolarlık sınırın hesabında kullanılan 2005 SAGP'lerine göre daha gerçekçi kabul edilmiştir. Bu amaçla, Ferreira vd. (2016) 1,25 Dolarlık sınırın hesabında kullanılan ulusal yoksulluk sınırlarını (en yoksul 15 ülkeyi ve bunların ulusal yoksulluk sınırları) ve yöntemi (15 ülkenin yoksulluk sınırlarının ortalaması) değiştirmeden, sadece ulusal yoksulluk sınırlarını uluslararası yoksulluk sınırına dönüştürmek için 2011 SAGP'lerini kullanarak 1,88 ABD Dolarlık yeni sınırı hesaplamış ve yuvarlayarak 1,90 olarak açıklamışlardır (Ferreira vd., 2016: 160-161).

1,90 Dolarlık yoksulluk sınırına göre dünyadaki yoksulluk oranlarının tahmininde Ferreira vd. önceki çalışmalardan farklı olarak sadece düşük ve orta gelirli ülkeleri kapsamamış bir bütün olarak dünyayı kapsama almıştır. Bu anlamda “gelişmekte olan ülkelerdeki yoksulluk” değil, “küresel yoksulluk” ölçülmüştür. Bu yönü ile nitel olarak önceki çalışmalardan farklı olmasa bile bu çalışmanın “sembolik” olarak bir anlam taşıdığını belirtmek gereklidir. Daha önceki dönemlerde gelişmekte olan ülkelerdeki yoksulluğa odaklanılmış ve ölçülmüştür. Ancak, küresel gelir dağılımındaki değişimler ve yüksek gelirli ülkelere giden göçmen ve mülteciler nedeniyle küresel yoksulluğun dağılımı değişmiştir. Bu nedenle Dünya Bankasının yeni yaklaşımı daha doğru olmuştur (World Bank, 2017: 14).

2011 yılı baz alınarak hem 1,25 hem de 1,90 Dolarlık yoksulluk sınırlarına göre hesaplanan yoksulluk oranları sırasıyla %14,5 ve 14,1'dir (Ferreira vd., 2016: 166). 0,3 puanlık bu düşüş, yoksul sayısının 1.011 milyondan 983 milyona düşmesi anlamına gelmektedir (World Bank, 2017: 15).

III- DÜNYA BANKASININ YENİ YOKSULLUK SINIRLARI: 3,20 VE 5,50 DOLAR

SAGP'ne göre günlük kişi başına 1,90 ABD Doları olan yoksulluk sınırı, mutlak anlamda minimum temel ihtiyaçların karşılanabileceği gelir/tüketim düzeyini yansıtmaktadır. Nitekim bu sınırın altında gelir ya da tüketime sahip olanlar "aşırı yoksul" (extrem poor) olarak tanımlanmaktadır (www.worldbank.org). Yukarıdaki bölümde belirtildiği gibi bu sınır belirlenirken, dünyanın en yoksul ülkelerinin yoksulluk sınırları esas alınmakta ve SAGP'ne göre hesaplanarak farklı ülkelerde benzer temel ihtiyaçların karşılanabileceği bir gelir/tüketim düzeyini yansıtmaktadır. Ancak, en yoksul ülkeler, yaşam standartlarının en düşük olduğu ülkeler olduğundan dolayı, belirlenmiş olan bu eşik, daha yüksek refah düzeyine sahip ülkelerdeki yaşam standartlarına göre gerekli olan asgari düzeydeki ihtiyaçların karşılanması için yeterli değildir. Refahın yükselmesi ile birlikte, asgari düzeydeki ihtiyaçların karşılanma maliyeti de yükselmektedir. Bu nedenle, daha yüksek refaha sahip ülkelerde 1,90 Dolarlık bir gelir, yoksul olmamak için yeterli değildir.

Dünya Bankası, yoksullukla mücadelede kaydedilen mesafeyi izleyebilmek için refah düzeyi yüksek olan ülkelerde "mutlak" bir yoksulluk sınırı belirleme ihtiyacı duymuştur. Bu amaçla, orta gelir grubu ülkelerdeki yoksulluk sınırlarını dikkate alarak yeni iki yoksulluk sınırı ortaya koymuştur. Bunlardan ilki, alt-orta gelir grubu ülkelerdeki yoksulluk sınırlarının medyan değerini oluşturan 2011 SAGP'ne göre günlük kişi başı 3,20 ABD Doları, ikincisi ise üst-orta gelir grubu ülkelerdeki yoksulluk sınırlarının medyan değerini oluşturan 2011 SAGP'ne göre günlük kişi başı 5,50 ABD Doları olan sınırlardır. Bu yoksulluk sınırları Jolliffe ve Prydz (2016)'in çalışmasına dayanmaktadır. Çalışmada, Dünya Bankasının kullandığı uluslararası yoksulluk sınırının tahmininde kullanılan yöntem ve veriler eleştirilmiş, yoksul ülkeleri referans alan bir yoksulluk sınırının diğer ülkelerdeki asgari temel ihtiyaçları yansıtmaktan uzak olduğu ifade edilmiştir. Bu nedenle yeni bir yaklaşım ve veri seti ile farklı gelişmişlik düzeylerindeki ülke grupları için farklı yoksulluk sınırları hesaplanmıştır (Jolliffe ve Prydz, 2016: 33).

Bu tamamlayıcı yoksulluk sınırları alt-orta ve üst-orta gelir grubu ülkelerin yoksulluk sınırları olarak ifade edilse de sadece orta gelir grubundaki ülkelere uygulanabileceği anlamına gelmemektedir. Yeni tanımlanan bu yoksulluk sınırları, orta gelir grubundaki ülkelere temel ihtiyaçların hesabını yansıtan daha yüksek sınırlar oluşturarak küresel yoksulluğun bu sınırlara göre izlenmesine imkân verir. Diğer yandan, nüfusun büyük çoğunluğu, dolayısıyla yoksulların da büyük çoğunluğu artık orta gelirli ülkelerde yaşamaktadır (World Bank, 2018:68). Bu nedenle orta gelir grubunun yaşam standartlarını esas alan yoksulluk sınırları bu ülkelerdeki yoksulluğun boyutunu daha iyi yansıtabilir. Diğer bir ifadeyle, 1,90 Dolardan daha yüksek geliri olduğu halde temel ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanan nüfusu istatistiklere yansıtabilir.

Tablo 1. 1,90- 3,20 ve 5,50 Dolarlık Sınırlara Göre Küresel Yoksulluk Oranları

	1990	1999	2008	2013	2015
Uluslararası Yoksulluk Sınırına Göre Yoksulluk Oranları	35,9	33,9	18,1	11,2	10,0
Toplumsal Yoksulluk Oranları	44,5	39,7	33,7	29,6	28,4

Kaynak: World Bank, Piecing Together the Poverty Puzzle, Poverty and Shared Prosperity 2018'den derlenmiştir.

Tablo 1, üç farklı uluslararası yoksulluk sınırına göre küresel yoksulluk oranlarının 1990-2015 dönemindeki gelişimini göstermektedir. 2015 yılı itibariyle 1,90 Dolarlık sınıra göre dünyada her 10 kişiden biri yoksul sayılırken, 3,20 Dolarlık sınıra göre yaklaşık her on kişiden üçü ve 5,50 Dolarlık yoksulluk sınırına göre her on kişiden yaklaşık beşi diğer bir ifade ile dünya nüfusunun neredeyse yarısı yoksudur. 1990'dan beri dünya aşırı yoksulluğun azaltılmasında önemli bir başarı elde etmiş ve 1,90 Dolarlık sınıra göre yoksulluğu üç kattan fazla azaltmış olmakla birlikte, yoksulluk sınırı 3,20 Dolar olarak ele alındığında sadece yarı yarıya ve 5,50 Dolar olarak kabul edildiğinde ise 1/3 oranında azaltabilmiştir. Ülke bazında hesaplamalara bakıldığında da çarpıcı sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Jolliffe ve Wadhwa (2018), düşük-orta gelir grubu ülkelerinden Endonezya ve Pakistan'da 1,90 Dolarlık yoksulluk sınırına göre yoksulluk oranlarının sırasıyla %7 ve %5 olduğunu, ancak sınır 3,20 Dolar olarak kabul edildiğinde yoksulluk oranlarının sırasıyla %26 ve %33'e yükseldiğini belirtmektedir. 5,50 Dolarlık yoksulluk sınırlarına göre ise sırasıyla nüfusun %2/3'ü ve 3/4'ü yoksulluk sınırının altında kalmaktadır. (Jolliffe ve Wadhwa, 2018).

IV- YOKSULLUĞUN GÖRECELİLİĞİNİ HESABA KATMAK: TOPLUMSAL YOKSULLUK

Yoksulluk literatüründe en çok tartışılan konulardan biri yoksulluğun görel mi yoksa mutlak olarak mı tanımlanması ve ölçülmesi gerektiğidir. Mutlak yoksulluk temel ihtiyaçların karşılanıp karşılanmadığına odaklanırken, görel yoksulluk içinde yaşanan toplumun ortalama refahının yakalanıp yakalanmadığına odaklanır. Dolayısıyla her iki kavram da yoksulluğu farklı biçimlerde tanımlamaktadır. Ravallion (1992), gelişmekte olan ülkeler için mutlak yoksulluk yaklaşımının, gelişmiş ülkeler için ise görel yoksulluk yaklaşımın daha uygun olacağını belirtmektedir (Ravallion, 1992: 32-33). Nihayetinde, gelişmiş ülkelerde yoksulluk temel ihtiyaçları karşılayamama probleminin ötesinde toplumun ortalama refah seviyesini yakalayama sorunu olarak yaşanmaktadır (Yüksel Arabacı, 2016:1332). Toplumların ortalama refah düzeyleri arttıkça, bireyler gıda, giyinme, barınma gibi temel ihtiyaçlarını karşılasalar dahi, topluma sosyal olarak katılımları güç olduğundan sosyal dışlanmaya maruz kalırlar. Toplum tarafından normal olarak tanımlananlara sahip olmayan bireyler, eğitimden, emek piyasalarından, sosyal hayattan dışlanırlar. Bu da kapasitesinde düşüşe ve fonksiyonlarını yerine getirememelerine neden olarak onları yoksunluğa iter. Bu nedenle gelişmiş bir ülkeden bahsedildiğinde yoksulluğun kaynağı temel ihtiyaçların karşılanmaması değil, toplum tarafından normal kabul edilen standartların yakalanmamasıdır.

Küresel yoksulluğun sadece mutlak anlamda tanımlanmış bir sınır çerçevesinde ölçülmesi, göreceli yoksulların istatistiklere geçmemesine neden olmaktadır. Az gelişmiş ülkeler için 1,90 Dolar olan mutlak eşik, ülkelerin ekonomik olarak gelişmesiyle birlikte mutlak anlamda yoksulluktan kurtulup göreceli yoksulluğa itilen nüfusu göstermemektedir. Osberg ve Xu (2007), Çin, Hindistan ve genel olarak Güney Asya’da yaşanan hızlı ekonomik gelişmenin nüfusun önemli bir kısmı için yoksulluğu mutlak olmaktan çıkardığını ve bu nedenle, yoksulluğun mutlak ölçümü yerine göreceli olarak ölçümünün yapılmasının gerektiğini ifade etmektedir (Osberg ve Xu, 2007:437). Dünya Bankasının mutlak yoksulluk sınırı, Çin ve Hindistan gibi geçmiş dönemlerde mutlak yoksulluk oranları yüksek olduğu halde, son yıllarda kaydedilen hızlı ekonomik gelişme ile beraber bu oranları ciddi olarak düşürmüş ülkelerdeki göreceli yoksulluğu yansıtmamaktadır.

Bu eksiğin giderilmesi amacıyla Dünya Bankası “Toplumsal Yoksulluk (Societal Poverty)” olarak tanımladığı, mutlak anlamda ihtiyaçlarını karşılayabildiği halde toplumdaki ortalama refah düzeyini yakalayamayan göreceli yoksulları ortaya koyacak yeni bir yoksulluk sınırı geliştirmiştir. Jollyffe ve Prydz (2017)’in çalışmasına dayanan sınır, hem mutlak hem de göreceli iki unsurdan oluşmakta, uluslararası yoksulluk sınırı (1,90 Dolar) ile oluşturulan alt eşik sayesinde, yoksul ülkelerdeki düşük refah nedeniyle göreceli yoksulluk oranlarının mutlak yoksulluk oranından düşük kalması önlenmektedir.

Toplumsal yoksulluk sınırı 2011 SAGP’ne göre günlük 1 ABD Doları ile ülkenin medyan gelirinin %50’sinden oluşmaktadır. Buna göre, eğer bir ülkede için hesaplanan günlük kişi başı medyan gelir 2,50 ABD Doları ise, Toplumsal Yoksulluk Sınırı 2,25 Dolar olacaktır (2,50’nin %50’si + 1 Dolar). Eğer bir ülke için hesaplanan toplumsal yoksulluk sınırı 1,90 Dolarlık alt sınırdan daha düşük ise, toplumsal yoksulluk sınırı 1,90 Dolar olarak kabul edilmektedir. Örneğin, bir ülkede günlük kişi başı medyan gelir 1,50 ABD Doları ise, toplumsal yoksulluk sınırı 1,75 Dolar olarak hesaplanır (1,50’nin %50’si +1 Dolar) ve bu değer 1,90 olan uluslararası yoksulluk sınırından düşük olduğu için 1,90 Dolarlık alt sınır bu ülkenin toplumsal yoksulluk sınırını oluşturur. Toplumsal yoksulluk sınırı, her ülke için ayrı olarak hesaplanır.

Jollyffe ve Prydz (2017) tarafından geliştirilen sınır, Ravallion ve Chen’in 2011 ve 2013 yıllarında yaptıkları çalışmalarla ortaya koyduğu “zayıf göreceli yoksulluk sınırına (weakly relative poverty line)” dayanmaktadır. Ancak mutlak ve göreceli unsuru oluşturan değerlerin seçimi düşük, orta ve üst gelirli ülkelerdeki yoksulluk tanımlarına uygun olması bakımından bu çalışmalardan ayrılmaktadır (Jollyfee and Prydz, 2017:4).

Toplumsal yoksulluk sınırında kullanılan parametrelerin seçimi yoksulluk literatürü ile bağlantılıdır. Göreceli unsuru oluşturan “medyan gelirin %50’si” Avrupa Birliği ve OECD’nin yoksulluk ölçümünde kullanılan yaklaşımla uyumludur. Mutlak unsuru oluşturan 1 Dolar ise, biyolojik varlığın sürdürülmesi için gerekli asgari düzeydeki tüketim sınırını yansıtmaktadır. Bir insanın sadece hayatta kalması için mutlaka karşılanması gereken temel ihtiyaçları dikkate alarak asgari bir gelir/tüketim sınırı belirlemeyi amaçlayan Ravallion (2016), Allen (2016) ve Lindgren (2015)’in yaptıkları üç farklı çalışmada elde edilen değerler 2011 SAGP’ne göre hesaplandığında benzer biçimde 1 Dolar’a işaret etmektedir. Toplumsal yoksulluk sınırının en az 1,90 Dolar olabileceği kabul edilir, çünkü 1 Dolarlık tüketimin yansıttığı refah seviyesi kabul

edilemez derecede düşüktür ve uluslararası topluluk 1,90 Dolarlık eşiği, aşırı yoksulluk sınırı olarak kabul etmiştir (Jolliffe and Pryz, 2017: 17-20).

Toplumsal yoksulluk oranı ekonomik gelişmeye bağlı olarak artma eğilimine sahiptir. 1980'lerin başında toplumsal yoksulluk oranı aşırı yoksulluk oranından %10 daha yüksek olduğu halde, 2013'te aşırı yoksulluk oranının üç katına ulaşmıştır (Jolliffe ve Prydz, 2017: 27). Tablo 2, uluslararası yoksulluk sınırına göre tahmin edilen yoksulluk oranları ile toplumsal yoksulluk oranlarını göstermektedir. Toplumsal yoksulluktaki değişim trendi aşırı yoksullukla karşılaştırıldığında dikkat çekicidir. Aşırı yoksulluk 1990'dan 2015'e %35,9'dan %10'a düşerken, toplumsal yoksulluk aynı dönemde %44,5'ten %28,9'a düşmüştür. Aşırı yoksulluktaki azalma yaklaşık 3/4 oranında iken, toplumsal yoksulluktaki azalma ise yaklaşık 1/3 oranında kalmıştır.

Tablo 2. *Uluslararası Yoksulluk Sınırına Göre Yoksulluk Oranları ile Toplumsal Yoksulluk Oranları*

Yoksulluk Sınırı	1990	1999	2008	2013	2015
1,90 Dolar	35,9	33,9	18,1	11,2	10,0
3,20 Dolar	55,1	50,6	38,2	28,8	26,3

Kaynak: World Bank, Piecing Together the Poverty Puzzle, Poverty and Shared Prosperity 2018'den derlenmiştir.

V- DÜNYA BANKASININ ÇOK BOYUTLU YOKSULLUK ENDEKSİ

Yoksulluğun sadece gelir ya da harcamalar üzerinden ölçülmesi, çok boyutlu bir kavram olan yoksulluğun bütüncül olarak kavranmasını güçleştirmektedir (Özdemir, 2016:198). Yoksulluğun sadece parasal kıstaslarla değil, buna ek olarak başta eğitim ve sağlık olmak üzere çeşitli sosyal göstergelerle birlikte değerlendirilerek bileşik endekslerle ölçülmesi “çok boyutlu” yoksulluk ölçümlerini oluşturur. Bu yaklaşım Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından insani gelişme ve yoksulluğun ölçümünde kullanılan yöntemdir. UNDP, geliştirdiği İnsani Gelişme Endeksini, zaman içinde yönteminde değişiklik yaparak 1990'dan beri yayımlamaktadır (Şenses, 2002: 100). 1997'de geliştirdiği ve 2009 yılına kadar her yıl yayımladığı İnsani Yoksulluk Endeksi ise, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler ayrımında iki farklı endeksten oluşmaktadır. UNDP, ulusal kalkınmanın sadece ulusal gelirle değil, yaşam beklentisi ve okuryazarlık gibi sosyal göstergelerle de ölçülmesi gerektiğini savunmaktadır (UNDP, 2010: iv). Bu nedenle İnsani Gelişme Endeksi kalkınmanın temel boyutlarındaki başarıları ortalama üzerinden ölçerken, İnsani Yoksulluk Endeksi ise, bu boyutlardaki yoksunlukları ortaya koymaktadır (UNDP, 1999: 127). 2010'da İnsani Gelişme Endeksinin hesaplama yöntemi ve göstergelerinde değişiklik yapılmış ayrıca Eşitsizliğe Uyarlanmış İnsani Gelişmişlik Endeksi adı altında yeni bir endeks de geliştirilerek, eşitsizliğin insani gelişme üzerinde yarattığı olumsuzlukları görünür hale getirmiştir. Aynı yıl İnsani Yoksulluk Endeksi yerine de Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksini geliştirmiştir. Bu endeks, belli bireyleri, hanehalklarını veya grupları yoksul olarak tanımlayabilmektedir. Diğer bir ifade ile kaç kişinin farklı kaç boyutta yoksunluklarla karşılaştığını gösterebilmekte ve farklı bölgeler

ya da etnik gruplarda yoksulluğun yaygınlığını ve şiddetini ortaya koyabilmektedir (UNDP, 2010: 95).

İnsani Gelişme Endeksi ve Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi uzun ve sağlıklı yaşam, eğitim ve yaşam standardı olmak üzere üç boyutta yoksulluğu/insani gelişmeyi ortaya koymakla birlikte bu boyutlarda kullandıkları göstergeler birbirinden farklıdır (bkz. Özdemir, 2016: 198-205).

UNDP, yoksulluğu çok boyutlu olarak değerlendirmekte ve bunu ölçümüne yansıttığı halde, Dünya Bankası 2018'e kadar tek boyutlu bir yaklaşıma sahip olmuştur. Banka, yoksulluğun farklı boyutlarına ait bağımsız göstergeleri derleyip raporlarında kullansa da, bu göstergelerden oluşan bir endeks oluşturmayı tercih etmemiş, tanımladığı parasal eşişe göre yoksulluğu ölçüp izlemiştir. 2018'de yayımlanan Raporunda (World Bank, 2018) ise, parasal yoksulluk sınırında yaptığı genişletmeyi bir adım daha öteye götürerek yoksulluğun parasal olmayan yönlerini kapsayan bir "Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi" geliştirmiştir.

Dünya Bankası raporunda, insanlar için önemli olan tüm mal ve hizmetlerin yalnızca piyasalar aracılığı ile elde edilememesi nedeniyle parasal bir ölçümün refahın tüm yönlerini kapsama alamayacağı belirtilmektedir. Piyasaya konu olmayan bu tip malların hanehalklarına maliyetini hesaplamak için gerekli olan fiyatları ya yoktur, ya da tüketicilerin bunlara ödedikleri fiyat, malın/hizmetin değerini tam olarak yansıtmaz. Temiz bir çevre veya güvenli toplum piyasada fiyatı tespit edilemeyen kamusal mallara örnektir. Hanehalkının elektriğe erişimi için gerekli olan elektrik şebekelerine devletin büyük yatırımlar yapması gereklidir, bu nedenle tüketiciye yansıyan fiyat ile bu hizmetin değeri arasında sıkı bir ilişki yoktur. Diğer taraftan eğitim ve sağlık ise kısmen de olsa kamu tarafından desteklenen hizmetlerdir. Kamusal hizmetlerin sunulup sunulmaması hanehalkının doğrudan refahını etkiler. Hanehalkı, parasalci yaklaşıma göre günlük kişi başına 1,90 Dolarlık sınırı geçtiği halde, kamusal hizmetlerin yetersizliği nedeniyle, elektrik, temiz içme suyu veya güvenliği için ilave kaynak kullanmak zorunda kalıyorsa, geniş bir yoksulluk tanımı çerçevesinde yoksul olabilecektir (World Bank, 2018: 88). Buna göre refah tanımında kullanılan mallar üzerindeki hâkimiyet sadece piyasa malları ile sınırlı değil, aynı zamanda piyasa dışı malları da içerecek şekilde genişletilmiştir. Dünya Bankasının Raporunda da belirtildiği gibi yoksulluk "piyasa ve piyasa dışı malları içeren asgari bir maddi refah standardına ulaşamama" (World Bank, 2018: 90-91) olarak ele alınmaktadır.

A- Dünya Bankasının Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksinin Boyutları ve Göstergeleri

Çok boyutlu yoksulluk endeksi hanehalkı birimini esas alarak, tanımlanan boyutlarda bir yoksulluk olup olmadığına göre yoksulluğu ölçer. Tablo 3'de gösterildiği gibi endeksin boyutları; parasal yoksulluk, eğitim, temel altyapı, sağlık ve beslenme ile hanehalkı güvenliği olmak üzere esasen beş tanedir. Ancak Dünya Bankası sağlık ve beslenme ile hanehalkı güvenliği boyutlarında veri kısıtlarının olması nedeniyle, 119 ülke için ilk üç boyutu esas alan bir çalışma yapmış, veriye sahip sadece 6 ülke için beş boyutun hepsini kapsayan endeksi hesaplamıştır.

Dünya Bankası, verileri birleşik bir endekse dönüştürürken her boyutta yer alan göstergeleri eşit ağırlıklandırmış ve buna bağlı olarak sahip oldukları gösterge sayısına göre her boyutun bileşik endeksteeki ağırlığı farklılaşmıştır. Hanehalkları boyutların 1/3'ünde bir yoksunluk yaşıyorsa, çok boyutlu yoksul olarak sınıflandırılmışlardır. (World Bank, 2018:94).

Tablo 3. Refahın Boyutları ve Yoksunluğun Göstergeleri

Boyut	Göstergeler (3 Boyutlu 119 Ülke için)	Göstergeler (5 Boyutlu 6 Ülke için)
Parasal Yoksulluk	SAGP'ne göre günlük kişi başı 1,90 ABD Dolarından düşük tüketim veya gelir	SAGP'ne göre günlük kişi başı 1,90 ABD Dolarından düşük tüketim veya gelir
Eğitim	1) Sekizinci sınıfa kadar okul çağındaki en az bir çocuk okula kayıtlı değildir. 2) Hanede hiçbir yetişkin ilköğretimi tamamlamamıştır.	1) Sekizinci sınıfa kadar okul çağındaki en az bir çocuk okula kayıtlı değildir. 2) Hanede hiçbir yetişkin ilköğretimi tamamlamamıştır.
Temel Altyapıya Erişim	1) Hanenin <i>sınırlı standartta içme suyunu*</i> erişimi yoktur. 2) Hanenin <i>sınırlı standartta sanitasyona**</i> erişimi yoktur. 3) Hanede elektrik yoktur.	1) Hanenin <i>standart</i> içme suyuna erişimi yoktur. 2) Hanenin <i>standart</i> sanitasyona erişimi yoktur. 3) Hanede elektrik yoktur.
Sağlık ve Beslenme	-	1) Son 36 ayda canlı doğum yapan hiçbir 15-49 yaş arası hiçbir kadın sağlık kurumunda doğum yapmadı 2) 12-59 aylık hiçbir çocuk DPT3 aşısı olmadı. 3) 0-59 aylık en az bir çocuk bodurdur. 4) 15-49 yaş arası en az bir kadın yetersiz beslenmektedir.
Hanehalkı Güvenliği	-	1) Hanehalkı son 12 ay içinde suça maruz kalmış veya suçun yaygın olduğu bir toplumda yaşıyor. 2) Hanehalkı son 12 ay içinde doğal bir felaketten etkilendi (su baskını, kuraklık, deprem)

* *Sınırlı standartta içme suyu: Kaynağa erişim için 30 dakikalık gidiş dönüş mesafesi.*

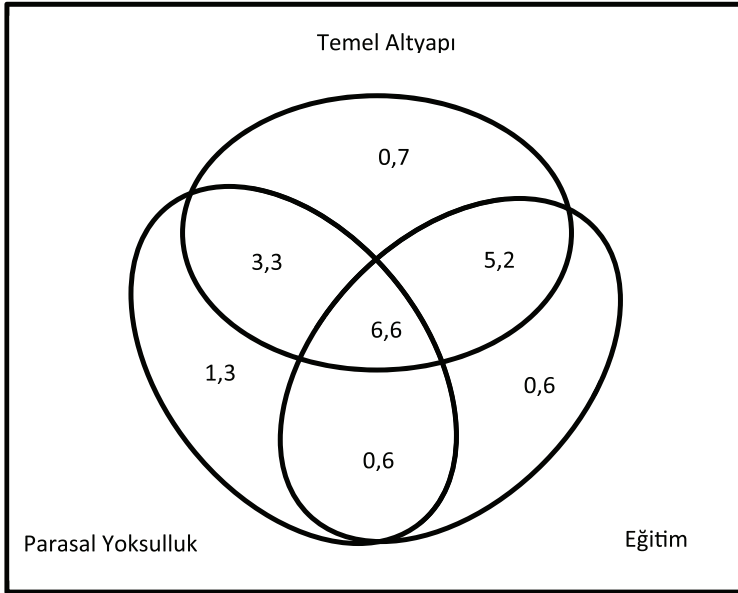
** *Sınırlı standartta sanitasyon: Hanenin bu imkanı kullanmak için ilave bir kritere ihtiyaç duyması*

Kaynak: World Bank, Piecing Together the Poverty Puzzle, Poverty and Shared Prosperity 2018, s. 93.

B- Küresel Düzeyde Çok Boyutlu Yoksulluk

119 Ülke için hesaplanan endeks değerlendirildiğinde, günlük 1,90 Dolarlık parasal eşiği aşmayanların oranı %11,8 iken, refahın diğer boyutlarını göz önüne alan çok boyutlu yoksulluk oranı %18,3 olmaktadır. Endeks göstergelerin 1/3'ünde yoksunluk yaşanması halinde haneyi çok boyutlu yoksul olarak sınıflandırıldığından ve parasal boyutta tek bir gösterge kullanıldığından dolayı kişi başına günlük geliri 1,90 Doların altında olan tüm haneler aynı zamanda çok boyutlu yoksul kabul edilmektedir. Bu nedenle çok boyutlu yoksulluk oranı parasal yoksulluk oranından daha yüksektir (World Bank, 2018: 98). Örneklemedeki hanehalklarının yaklaşık 1/3 her üç boyutta da yoksunluk içindeyken çok küçük bir kısmı tek bir boyutta yoksunluk yaşamaktadır. Şekil 1'de üç boyuttaki yoksunluklara göre yoksulluk oranları gösterilmektedir. Her üç boyutta da yoksunluk yaşayanların oranı %6,6 dır. Sadece bir boyutta yoksunluk yaşayanlar ise toplandığında %2,6 olmaktadır (0,7+0,6+1,3). Şekildeki oranların toplamı çok boyutlu yoksulluk oranı olan 18,3'e eşittir.

Şekil 1. Çok Boyutlu Yoksulluk İçindeki Bireylerin Dağılım

Kaynak: World Bank, Piecing Together the Poverty Puzzle, Poverty and Shared Prosperity 2018, s.98.

Parasal yoksulluk ve parasal olmayan (eğitim ve altyapı) boyutlardaki yoksunluklar arasındaki ilişki bölgesel düzeyde farklılıklar göstermektedir. Daha zengin bölgelerde yaşayan parasal yoksullar eğitim ve altyapı hizmetlerinde daha düşük yoksunluğa sahiptir. Örneğin Latin Amerika ve Karaiplerde günde kişi başı 1,90 Dolar'dan az gelire sahip bir hanenin temel altyapı hizmetinden mahrum olma ihtimali %50 iken, aynı gelir düzeyinde Alt Sahra Afrika'sında yaşayan bir hane için bu ihtimal %90'a yükselmektedir (Mahler vd., 2018).

Parasal yoksullukta olduğu gibi Alt Sahra Afrika'sı %64,3 ile en yoksul bölge olarak hesaplanmaktadır. Alt Sahra Afrika'sında parasal yoksulluk oranı %44,9'dur, çok boyutlu yoksulluk oranı ise bundan %40 daha fazladır. Ancak daha da dikkat çekici olan Güney Asya'dır. 1,90 Dolarlık yoksulluk sınırına göre yoksullukla mücadelede büyük başarı sağlayan bölge çok boyutlu yoksulluk endeksi dikkate alındığında aynı başarıyı sağlayamamıştır. Güney Asya'da çok boyutlu yoksulluk oranı, parasal yoksulluk oranından iki kat fazladır. Güney Asya'nın 2030 yılına kadar aşırı yoksulluk oranını %3'ün altına düşürmesi beklenmektedir, ancak önlem alınmazsa bu bölgedeki insanlar, refahın farklı boyutları açısından yetersizlik içinde yaşamaya devam edeceklerdir (World Bank, 2018:98).

Çok boyutlu yoksulluk endeksinin 3 boyutu yoksullukla ilgili bakış açısını değiştirirse de, sağlık ve beslenme ile hanehalkı güvenliği boyutları da ölçüme dâhil edildiğinde daha önemli sonuçlar görülmektedir. Parasal yoksullukla bu boyutlar arasındaki ilişki daha karmaşıktır. Tehlikeli bir mahallede yaşamayı, suça veya çevresel bir felakete maruz kalmayı ölçen hanehalkı güvenliği boyutu ile parasal yoksulluk birlikte dikkate alındığında aradaki ilişkinin zayıf olduğu görülmektedir. Örneğin, altı boyutta ölçüm yapılabilen Ekvator'da güvenlik boyutunda yoksunluk yaşayanların daha çok 1,90 Dolarlık yoksulluk sınırının üstünde olan haneler olduğu saptanmıştır (Mahler vd., 2018). Bu durum, sadece parasal yoksulluğa odaklanıldığında yoksunluk yaşayan diğer grupların göz ardı edilebileceğini göstermektedir.

Dünya Bankası, çok boyutlu yoksulluk endeksinde sadece kafa sayım oranını, yani çok boyutlu yoksulluk içindeki nüfusun oranını (H) hesaplamakla kalmamış, düzeltilmiş kafa sayım oranı (M) ve dağılıma duyarlı D ölçülerini de hesaplamıştır.

Düzeltilmiş kafa sayım oranı (M ölçüsü), her bir yoksulun karşılaştığı ortalama yoksunlukları kombine eden bir ölçüdür. Yoksul olarak sınıflanan hanehalklarının yaşadığı yoksunlukların sayısına duyarlıdır. Ancak, çok boyutlu yoksul olarak tanımlanmayanları hesaplamaya dâhil etmez. Buna bağlı olarak ölçü, bir veya iki göstergede yoksunluk yaşayanları (boyutların 1/3'ünde yoksunluk ortaya çıkmadığı için) kapsam dışı bırakır. Bu ölçünün önemi, çok boyutlu yoksulluğun kaynaklarını ayırıştırabilmesi ve mücadele politikaları için yol gösterici olmasıdır. Eğer çok boyutlu yoksulluk gelir yetersizliğinden ortaya çıkıyorsa, politikalar ekonomik büyümeyi sağlamaya veya gelir transferlerine yönlentilebilir. Eğer eğitim veya altyapı yetersizliklerinden kaynaklanıyorsa, ülke kaynaklarının bu alanlara yönltilmesi yoksullukla mücadelede daha fazla başarı sağlanmasına neden olabilir (World Bank; 2018:100-101).

D ölçüsü, belirlenmiş bir yoksulluk eşiğine duyarlı değildir. Bu nedenle, yoksul olarak sınıflanmasa da hanelerin yaşadığı yoksunluk sayısına bağlı olarak tepki verir. Yine D ölçüsü, bir hanenin iki yoksunluk yaşaması halinde ortaya çıkan yoksulluğun iki hanenin birer yoksunluk yaşamasına halinde ortaya çıkan yoksulluğa göre daha büyük olduğunu hesaba katar. (World Bank, 2018:100-101). D ölçüsü bu özellikleri nedeniyle, çok boyutlu yoksulluk oranı yüksek olmasa da bireylerin yaşadığı yoksunlukların varlığını ortaya koyması bakımından önemlidir.

SONUÇ

Küresel yoksulluk giderek daha fazla önem kazanan ve uluslararası kuruluşların üzerinde daha fazla yoğunlaştığı bir konu haline gelmiştir. Özellikle, 2000’de kabul edilen Binyıl Kalkınma Hedefleri doğrultusunda yoksullukla mücadelede sağlanan başarı sonucu 2015 Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin uygulamaya konulması ve 2030 yılına kadar “kimseyi geride bırakmadan” yoksulluğun her türünün ortadan kaldırılması ideali, uluslararası kuruluşlar arasındaki işbirliğini arttırmıştır. Uluslararası camia sadece aşırı yoksulluk olarak kabul edilen SAGP’ne göre günlük kişi başı 1,90 ABD Dolarının altında gelir/tüketimle yaşayanları hedeflemekte, daha geniş bir yoksulluk tanımı ile hareket etmektedir. Çünkü 1,90 Dolarlık sınır, dünyanın en yoksul ülkeleri baz alınarak hesaplanmış, mutlak asgari bir sınır oluşturmaktadır ve alt gelir grubu ülkelerdeki yoksulluğu yansıtabilmektedir. Oysaki dünyanın kaydettiği ekonomik gelişme, alt gelir grubunda yer alan birçok ülkenin barındırdıkları eşitsizliklerle birlikte orta gelir grubuna yükselmesine neden olmuş ve ortalama refahın bu ülkeler için artmasını sağlamıştır. Bu değişim, ortalama geliri arttırmakla birlikte asgari ihtiyaçların karşılanması maliyetini de yükseltmiştir. Dolayısı ile orta gelir grubundaki ülkelerde, alt gelir grubu standardına göre yoksulluğu ölçmek yanıltıcı olmaktadır. Bundan dolayı Dünya Bankasının geliştirdiği SAGP’ne göre 3,20 ve 5,50 ABD Dolarlık yoksulluk sınırları, orta gelirli ülkelerde mutlak anlamda yoksul olanların daha doğru bir biçimde yansıtmaktadır. 1,90 Dolarlık sınıra göre küresel yoksulluk %10’a düşmüş olmasına rağmen, 3,30 Dolarlık yoksulluk sınırına göre %26,3 ve 5,50 Dolarlık yoksulluk sınırına göre ise %46’dır.

Dünya Bankası mutlak anlamda belirlediği yoksulluk sınırları yanında, “Toplumsal Yoksulluk Sınırı” ve “Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi” olmak üzere iki yeni hesaplama daha ortaya koymaktadır. Asgari ihtiyaçların karşılanamaması, yoksulluğun mutlak tanımını oluştursa da yoksulluk bireyin/hanehalkının yaşadığı toplumdan soyutlanarak ele alınamayacak bir sorundur. Ekonomik gelişme arttıkça, toplumda artan refah, yaşam standartlarını da yükseltecektir. Bir toplumda ihtiyaç olarak görülmeyen mallar bir başka toplumda ihtiyaca dönüşmektedir. Toplumdaki ortalama refahın belirgin bir biçimde gerisinde kalmak, sosyal dışlanmaya doğru bir süreci başlatarak, yoksulluğa dönüşebilecektir. Ekonomik gelişme ve refah politikaları ile mutlak yoksulluk ortadan kaldırılabilir ancak gelir eşitsizlikleri var olduğu sürece görece yoksulluk var olacaktır. Dünya Bankası Toplumsal Yoksulluk Sınırı olarak tanımladığı, hem mutlak hem de görece boyutlara sahip yoksulluk sınırıyla, ekonomik gelişmişliği görece yüksek olan ülkelerdeki yoksulluğun seyrinin izlenmesini sağlayacaktır. Aynı zamanda toplumsal yoksulluk, alt gelir gruplarının ekonomik gelişmişlikten ne derece yararlandığını da ortaya koyması açısından önemli bir göstergedir. Dünya Bankasının geriye dönük toplumsal yoksulluk oranları hesaplamaları aşırı yoksulluktaki azalma ile kıyaslandığında toplumsal yoksulluktaki düşüşün çok daha yavaş olduğunu ve artan küresel nüfus nedeniyle de 1990’lardan bu yana sayısal olarak değişmediğini göstermektedir. Bu sonuç, yoksullukla mücadelede alınacak önemlerin tekrar gözden geçirilmesi gerektiğini düşündürmektedir.

Doğrudan yoksullara yönelik transferler gereklidir, ancak hükümetlerin sadece bunlara bel bağlayarak yoksulluğu ortadan kaldırması mümkün değildir. Hükümetler nakit transferlerle toplumdaki herkesin asgari ihtiyaçlarını karşılamasını sağlayabilseler dahi, gelir eşitsizliklerini azaltmaya yönelik tedbirler almadıkları sürece, göreceli yoksulluk oranları kolayca azalmayacaktır.

Çok boyutlu yoksulluk endeksi ise, yoksulluğu sadece parasal boyutu esas alarak ölçmenin ötesinde parasal olmayan yoksunlukları da göz önüne almaktadır. Çok boyutlu yoksulluk endeksi, parasal yoksulluk ile yoksunluğun diğer boyutları arasındaki ilişkiyi ortaya koyabilmesi açısından yoksullukla mücadele politikalarına bakış açısını değiştirebilir. Üç boyut üzerinden hesaplanan çok boyutlu yoksulluk endeksine göre yoksulluk oranı %18,3 olmaktadır ve bu kişilerin 1/3'ü parasal yoksulluk yaşamadığı halde refahın diğer boyutları bakımından yoksunluk içindedir. Çok boyutlu yoksulluk endeksi hanehalkı geliri üzerinden yararlanma şartlarının belirlendiği sosyal yardım sistemlerinin yoksullukla mücadele için yetersizliğini göstermektedir. Parasal olarak tanımlanan yoksulluk kriterlerine uymayan ancak geniş anlamda yoksulluk içinde bulunanlar, hükümetlerin sağladığı sosyal korumanın dışında kalmaktadır. Bu nedenle yoksullukla mücadelede başarı sağlanmak isteniyorsa, kamu hizmetlerinin yaygınlaştırılması ve herkesin bu hizmetlere erişiminin garanti edilmesi gereklidir.

Özetle belirtmek gerekirse, tanımı konusunda bile görüş birliği olmayan yoksulluk kavramının ölçümü zor bir konudur ve küresel boyutta ölçüm daha da zor olmaktadır. Sadece 1,90 Dolarlık mutlak anlamda tanımlanmış uluslararası yoksulluk sınırına göre küresel yoksulluğu ölçmek bu nedenle hem farklı ekonomik gelişmişlik düzeylerindeki ülkelerin hepsinde var olan yoksulları ortaya koymakta eksik kalmakta, hem de parasal boyutun ötesinde farklı biçimlerde kendini hissettiren yoksunlukları ve bunun parasal yoksullukla ilişkisini yansıtmamaktadır. Bu nedenle, küresel yoksulluk alanında önemli aktörlerden biri olan Dünya Bankasının en yoksul ülkelerdeki yoksulluk sınırını esas alan parasal sınırı genişletmesi ve yoksulluğun parasal boyutu dışındaki boyutlarını da dikkate alarak yeni çok boyutlu bir endeks geliştirmesi, küresel yoksulluk algısı ve mücadelesine önemli katkı sağlayacaktır.

Kaynakça

- Chen, S. and Ravallion, M. (2008). *The Developing World is Poorer than we Thought, But no Less Successful in the Fight Against Poverty*. World Bank Policy Research Working Paper 4703.
- Coşkun, S. ve Tireli, M. (2010). Dünya Bankası ve UNDP'nin Küreselleşme - Yoksulluk İlişkisine Yönelik Yaklaşımları. *Yardım ve Dayanışma*. Cilt 1. Sayı 1. 41-55.

- Ferreira, F. and Sanchez-Paramo, C. (2017). A Richer Array of International Poverty Lines.13.10.2017. [<http://blogs.worldbank.org/developmenttalk/node/1603>] (Erişim: 10 Aralık 2018).
- Ferreira, F., Dikhanov, Y., Chen, S., Dabalén, A., Dikhanov, Y., Hamadeh, N., Jolliffe, D., Narayan, A., Prydz, E.B., Revenga, A., Sangraula, P. Serajuddin, U. and Yoshida, N. (2016). A global count of the extreme poor in 2012: data issues, methodology and initial results. *The Journal of Economic Inequality*. 14 (2). 141–172. doi: 10.1007/s10888-016-9326-6
- Jolliffe, D.M. and Prydz, E.B. (2016). Estimating international poverty lines from comparable national thresholds. *The Journal of Economic Inequality*. 14(2). 185-198. doi: 10.1007/s10888-016-9327-5
- Jolliffe, D.M. and Prydz, E.B. (2017). *Societal Poverty: A Relative and Relevant Measure*. World Bank Policy Research. May. WP 8073.
- Jolliffe, D.M. and Wadhwa, D. (2018). Nearly 1 in 2 in the World Lives Under \$ 5,50 a Day. 24.10.2018. [<http://blogs.worldbank.org/opendata/node/2432>]. (Erişim: 10 Aralık 2018).
- Mahler, D., Friedman J., Lugo, M.A. and Sharma, D. (2018). Does monetary poverty capture all aspects of poverty?. 30.10.2018. [https://blogs.worldbank.org/developmenttalk/does-monetary-poverty-capture-all-aspects-poverty?CID=POV_TT_Poverty_EN_EXT]. (Erişim: 15 Ocak 2019).
- Osberg, L., Xu, K. (2008). How should we measure poverty in a changing world ? methodological issues and chinese case study. *Review of Development Economics*,12 (2). 419-441. doi: 10.1111/j.1467-9361.2008.00449.x.
- Özdemir, M.Ç. (2016). Yoksulluğun Ölçüm Yöntemleri. *Gelir Dağılımı ve Yoksulluk: Kavram-Teori-Uygulama*. Ed. M.Ç. Özdemir ve E. İslamoğlu. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Ravallion, M. (1992). *Poverty Comparisons: A Guide to Concepts and Methods*. Living Standart Measurement Study WP. February. LSM-88.
- Ravallion, M., Datt, G. and Walle, D. (1991). Quantifying Absolute Poverty in the Developing World. *Review of Income and Wealth Series* 37. Number 4. 345-361.
- Şenses, F. (2002). *Küreselleşmenin Öteki Yüzü: Yoksulluk*. İkinci Baskı. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Tireli, M. (2009). *Küreselleşme ve Yoksulluk: Birleşmiş Milletler (UNDP) ve Dünya Bankası Göstergeleri Işığında Bir Analiz*. Ankara: T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü. Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi.
- UN (2018). Sustainable Development Goals Report. New York: United Nations. [<https://unstats.un.org/sdgs/files/report/2018/TheSustainableDevelopmentGoalsReport2018-EN.pdf>]. (Erişim: 05 Ocak 2019).
- UNDP (1999). Human Development Report 1999. New York: Oxford University Press. [http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/260/hdr_1999_en_nostats.pdf]. (Erişim: 10.04.2019).
- UNDP (2010). Human Development Report 2010. The Real Wealth of Nations: Pathways to Human Development. [http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/270/hdr_2010_en_complete_reprint.pdf]. (Erişim: 10.04.2019).

World Bank (1990). *World Development Report 1990: Poverty*. World Development Report. New York: Oxford University Press.

World Bank (2001). *World Development Report 200/2001: Attacking Poverty*. World Development Report. New York: Oxford University Press.

World Bank (2017). *Monitoring Global Poverty, Report of the Commission on Global Poverty*. [<https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/25141/9781464809613.pdf>] (Erişim: 10 Ocak 2019).

World Bank (2018). *Piecing Together the Poverty Puzzle, Poverty and Shared Prosperity 2018*. [<https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/30418/9781464813306.pdf>] (Erişim: 21 Aralık 2018).

Yüksel Arabacı, Rabihan (2016). Görelî Yoksulluk Yaklaşımı ve Türkiye için Uygunluğu. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. Cilt 30. Sayı 5. 1329-1343.

[<http://ida.worldbank.org/about/history>]. (Erişim: 23 Kasım 2018).

[www.worldbank.org]. (Erişim: 15 Haziran 2016).